

УДК 330.341.1

**ІНТЕГРАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ****Станасюк Н.В., к.е.н.***Національного університету «Львівська політехніка»*

Метою статті є розробка методологічних основ оцінювання регіонального розвитку промислового потенціалу. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання наступних завдань: сформувати систему показників оцінювання промислового потенціалу; розробити методику комплексного оцінювання його розвитку; провести відповідні розрахунки на основі статистичних даних в розрізі регіонів України. У статті розглянуто промисловий потенціал як багатокомпонентну систему, основними складовими елементами якої є соціально-трудова, виробничо-господарська, фінансово-інвестиційна та інноваційна, виділення яких пов'язано із ресурсною природою ключової дефініції. Запропоновано методику комплексного оцінювання регіонального розвитку промислового потенціалу, яка базується на визначенні відповідних інтегральних індексів, а саме базового та реалізованого промислового потенціалу. В результаті комплексного оцінювання регіонального розвитку промислового потенціалу встановлено, що за інтегральним індексом розвитку як базового так і реалізованого промислового потенціалу перші позиції займають Запорізька та Харківська області, які сьогодні є провідними центрами промислового розвитку в Україні. Результати проведеного оцінювання свідчать про наявність значної регіональної асиметрії у розвитку промислового потенціалу, що пов'язано із особливостями регіонів, відмінностями їх спеціалізації та не досконалістю економічної політики держави. Лише перехід на інноваційний тип розвитку промислового потенціалу сприятиме більш рівномірному розміщенню промисловості та нарощуванню промислового виробництва у всіх регіонах країни.

**Ключові слова:** промисловий потенціал, регіональний розвиток, інтегральне оцінювання

UDC 330.341.1

**INTEGRAL EVALUATION OF INDUSTRIAL POTENTIAL DEVELOPMENT IN REGIONS****Stanasyuk N.***National University «Lviv Polytechnic», Lviv*

The formation of methodological basis for regional development of industrial potential evaluation has constituted the purpose of the article. The achieving of this goal has

caused the necessity of the following tasks: create a system of indicators of evaluation of industrial potential; develop a methodology of complex evaluation of its development; conduct appropriate calculations based on statistics in the regions of Ukraine. The article discusses industrial potential as a multicomponent system, the main constituent elements of which are social and labor, industrial and economic, financial and investment and innovation, the selection of which due to the nature of key resource definition. The method of complex evaluation of regional development of industrial potential, which is based on determining the appropriate integral indices, namely the base and realized industrial potential is offered. As a result of complex evaluation of the regional development of industrial potential it was established that for the integral development index as the base and realized industrial potential top positions occupied Zaporizhia and Kharkiv region, which today are a leading center of industrial development in Ukraine. The results of the evaluation indicate a significant regional asymmetry in the development of industrial potential, due to the peculiarities of the regions, differences in their specialization and imperfection of economic policy. The transition to innovative type of development industrial potential will contribute to a more equitable distribution of industry and growth in industrial production in all regions of the country.

**Keywords:** industrial potential, regional development, integral evaluation

**Актуальність проблеми.** Оцінювання промислового потенціалу в регіональному масштабі має вагомим практичне значення для держави, оскільки його розвиток має стати запорукою майбутнього економічного зростання держави та основою переходу на інноваційну економіку. Інноваційний вектор сьогодні обрано стратегічним орієнтиром держави. Цього можна досягнути лише завдяки проведенню виваженої регіональної політики зорієнтованої на нарощування промислового потенціалу в регіонах України.

**Аналіз останніх наукових досліджень.** Дослідженням питань, пов'язаних із розвитком промислового потенціалу регіонів займалися: О. Амоша, З. Варналій, В. Вишневський, А. Гранберг, П. Григорук, В. Геєць, Ю. Драчук, І. Заблудська, В. Захарченко, Н. Качуріна, О. Кудріна, О. Луцків, В. Пархоменко, Л. Пельтек Л. Федулова, Н. Хрущ, М. Чумаченко та ряд інших провідних науковців. Варто відзначити, що О. Кудріною були проведені вагомі дослідження щодо розробки стратегії підвищення ефективності використання промислового потенціалу регіону [1]. Як зазначає Н. Качуріна, регіональні особливості розвитку промислового потенціалу

визначаються сукупністю факторів як внутрішнього так і зовнішнього середовища та об'єднує їх в чотири блоки: людські, науково-інноваційні, інвестиційні та екологічні [2]. Характерною рисою сучасних наукових досліджень є орієнтація на інноваційний тип розвитку промислового потенціалу. У працях [3,4,5] проведені дослідження пов'язані із аналізом інноваційного потенціалу регіону та розробкою відповідних практичних рекомендацій спрямованих на активізацію інноваційної діяльності промислових підприємств.

Проведений аналіз наукових праць свідчить, що дослідники орієнтуються на вивчення окремих аспектів регіонального розвитку промислового потенціалу, а питання комплексного оцінювання, що може стати основою розробки просторової концепції розвитку промисловості залишаються відкритими та маловивченими.

**Метою роботи** є проведення комплексного оцінювання розвитку промислового потенціалу в регіонах України.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Промисловий потенціал розглядається як можливість поєднання різноманітних ресурсів у складну динамічну систему, результатами функціонування якої є одержання промислової продукції. Беручи до уваги первинну ресурсну природу потенціалу, основними складовими системи є соціально-трудова, виробничо-господарська, фінансово-інвестиційна та інноваційна. Враховуючи витратно-результативний підхід до трактування «промислового потенціалу» пропонуємо розрізнити основний (базовий) та реалізований промисловий потенціал. При визначенні першого враховуються можливості використання наявних ресурсів, їх кількісні та якісні характеристики, а виділення другого пов'язане із результатами їх використання.

Сформована система показників оцінювання розвитку базового промислового потенціалу в розрізі його основних компонент представлена в табл. 1.

*Таблиця 1. Система показників оцінювання розвитку базового промислового потенціалу*

Складові потенціалу	Показники
1	2
Соціально-трудова компонента	1.1. Рівень зайнятості населення, %. 1.2. Рівень безробіття, %. 1.3. Середньомісячна номінальна заробітна плата у середньому на одного штатного працівника, грн.
Виробничо-господарська компонента	2.1. Вартість основних засобів, млн. грн. 2.2. Ступінь зносу основних засобів, %. 2.3. Коефіцієнт оновлення основних засобів. 2.4. Коефіцієнт вибуття основних засобів.

Продовження Таблиці 1

1	2
Фінансово-інвестиційна компонента	3.1. Частка підприємств, які одержали прибуток, %. 3.2. Частка підприємств, які одержали збиток, % 3.3. Частка капітальних інвестицій у загальному обсязі інвестицій, %.
Інноваційна компонента	4.1. Частка промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, %. 4.2. Частка підприємств, що впроваджували організаційні інновації, %. 4.3. Частка підприємств, що впроваджували маркетингові інновації, %.

Запропоновано автором

Для оцінювання рівня розвитку реалізованого промислового потенціалу пропонуємо використовувати показники результативності та ефективності використання ресурсів (табл.2).

*Таблиця 2. Система показників оцінювання розвитку реалізованого промислового потенціалу*

Компонента	Показники	Методика розрахунку	Умовні позначення
Соціально-трудова	1.1. Ефективність праці	$EP = OP/BOП$	ОРП – обсяг реалізованої промислової продукції, млн.грн; ВОП – витрати на оплату праці, млн.грн.
Виробничо-господарська	2.1. Ефективність основних засобів	$EOЗ = OP/BOЗ$	ВОЗ – вартість основних засобів, млн.грн.
Фінансово-інвестиційна	3.1. Рентабельність операційної діяльності, %	$POД = ПОД/BOД$	ПОД – прибуток від операційної діяльності, млн.грн ; ВОД – витрати від операційної діяльності, млн.грн.
Інноваційна	4.1. Частка реалізованої інноваційної продукції, %	$ЧРП = OP/OP$	ОРП – обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн.грн.

Запропоновано автором

При визначенні показників ми керувалися можливостями сучасної статистичної бази даних з метою досягнення найбільш повної об'єктивності результуючих величин.

Для проведення комплексного оцінювання розвитку промислового потенціалу регіонів пропонуємо використовувати методику інтегрального оцінювання, яка широко використовується у наукових колах для проведення регіональних порівнянь. В результаті критичного аналізу праць [6,7,8] інтегральне оцінювання рівня розвитку промислового потенціалу, передбачає реалізацію наступних послідовних етапів:

Етап 1. Формування масиву вхідних даних в розрізі структуроутворюючих компонентів промислового потенціалу.

Етап 2. Формування системи показників оцінювання розвитку базового та реалізованого промислового потенціалу.

Етап 3. Проведення стандартизація показників за наступними формулами (1,2):

$$X_{iy}^I = \frac{x_{ij}}{x_{m+1j}} \quad (1)$$

$$X_{iy}^I = \frac{x_{m+1j}}{x_{ij}} \quad (2)$$

де  $i = 1, 2, \dots, m$ ;  $j = 1, 2, \dots, n$ ;  $x_{m+1j}$  –  $j$ -й показник еталонного регіону.

Зазначимо, що формулу (1) слід використовувати коли еталон-максимальне значення, а формулу (2), коли еталон-мінімальне значення.

Відхилення від еталону слід визначати за наступною формулою (3).

$$Y_{iy} = 1 - X_{ij}^1 \quad (3)$$

Етап 4. Визначення інтегрального індексу рівня розвитку промислового потенціалу як середнього арифметичного інтегральних показників в розрізі його складових. А значення інтегральних показників розраховується як середнє арифметичне часткових показників компонент, тобто відбувається поступове згортання від часткових показників до інтегральних індексів.

Результати ранжування регіонів України за інтегральним індексом розвитку базового промислового потенціалу представлено в табл.3.

**Таблиця 3.** Ранжування регіонів України за інтегральний індексом розвитку базового промислового потенціалу у 2015 році

Регіон	Інтегральний показник розвитку соціально-трудої складової	Інтегральний показник розвитку виробничо-господарської складової	Інтегральний показник розвитку фінансово-інвестиційної складової	Інтегральний показник розвитку інноваційної складової	Інтегральний індекс розвитку базового промислового потенціалу
1	2	3	4	5	6
Запорізька	0,1217	0,8171	0,0442	0,3217	0,3262
Харківська	0,2102	0,7568	0,2468	0,2651	0,3697
Чернівецька	0,3672	0,286	0,3675	0,4626	0,3708
Одеська	0,0683	0,5653	0,3338	0,5485	0,3790
Івано-Франківська	0,2743	0,5405	0,219	0,4953	0,3823

Продовження Таблиці 3

1	2	3	4	5	6
Львівська	0,2329	0,6386	0,2732	0,4004	0,3863
Миколаївська	0,1033	0,646	0,3757	0,477	0,4005
Дніпропетровська	0,1264	0,758	0,1206	0,6157	0,4052
Сумська	0,284	0,6936	0,3233	0,3552	0,4140
Житомирська	0,3762	0,4411	0,2865	0,5587	0,4156
Київська	0,1914	0,6436	0,2315	0,6035	0,4175
Закарпатська	0,238	0,677	0,2988	0,4675	0,4203
Полтавська	0,2987	0,7165	0,2303	0,4709	0,4291
Херсонська	0,3116	0,8044	0,3614	0,2865	0,4410
Рівненська	0,2582	0,6268	0,2361	0,6499	0,4428
Луганська	0,1704	0,7027	0,2105	0,7113	0,4487
Вінницька	0,3422	0,6542	0,2678	0,539	0,4508
Терно-пільська	0,378	0,6196	0,3264	0,4792	0,4508
Донецька	0,1148	0,8063	0,2044	0,68	0,4514
Черкаська	0,3387	0,7215	0,3124	0,4482	0,4552
Волинська	0,2846	0,6845	0,2127	0,6887	0,4676
Кіровоградська	0,3652	0,7597	0,2898	0,4843	0,4748
Чернігівська	0,3167	0,763	0,2752	0,5611	0,4790
Хмельницька	0,3086	0,7504	0,3374	0,6023	0,4997

Розраховано автором за [9]

Одержані результати свідчать, що найкращі показники щодо розвитку промислового потенціалу із врахуванням ресурсних можливостей регіону досягнуто у Запорізькій, Харківській, Чернівецькій, Одеській, Івано-Франківській та Львівській областях, в яких значення інтегрального індексу коливається від 0,32 до 0,38. Другу групу регіонів із врахуванням інтегрального індексу розвитку базового промислового потенціалу формують Миколаївська, Дніпропетровська, Сумська, Житомирська, Київська, Закарпатська, Полтавська, Херсонська, Рівненська та Луганська області. Найнищі показники одержано у Вінницькій, Тернопільській, Донецькій, Черкаській, Волинській, Кіровоградській, Чернігівській та Хмельницькій областях, які характеризуються високим рівнем безробіття у промисловості та низькою інноваційною активністю промислових підприємств.

Результати ранжування регіонів України за інтегральним індексом розвитку реалізованого промислового потенціалу представлено в табл.4.

Згідно проведених розрахунків за інтегральним індексом реалізованого промислового потенціалу найкращі результати спостерігаються у Сумській, Запорізькій, Вінницькій, Полтавській, Харківській, Волинській, Тернопільській, Івано-Франківській, Київській та Закарпатській областях. Найбільш низькі показники досягнуто у Донецькій, Рівненській, Кіровоградській та Луганській областях.



Таблиця 4. Ранжування регіонів України за інтегральний індексом розвитку реалізованого промислового потенціалу у 2015 році

Регіон	Показник розвитку соціально-трудова складова	Показник розвитку виробничо-господарської складова	Показник розвитку фінансово-інвестиційної складова	Показник розвитку інноваційної складова	Інтегральний індекс розвитку реалізованого промислового потенціалу
Сумська	0,4221	0,0972	0,3158	0	0,2088
Запорізька	0,3719	0,4919	0	0,6197	0,3709
Вінницька	0,1493	0,0238	0,4211	0,9155	0,3774
Полтавська	0,0315	0,3526	0,4316	0,7324	0,3870
Харківська	0,3144	0,2594	0,5053	0,5211	0,4001
Волинська	0,6078	0,3173	0,3263	0,6901	0,4854
Тернопільська	0,4792	0,2114	0,6526	0,6056	0,4872
Івано-Франківська	0	0,4064	0,7895	0,8169	0,5032
Київська	0,4361	0	0,7895	0,8873	0,5282
Закарпатська	0,699	0,3146	0,9789	0,3521	0,5862
Одеська	0,2467	0,1471	1,1789	0,831	0,6009
Черкаська	0,0886	0,1171	1,3368	0,9014	0,6110
Чернігівська	0,2331	0,4302	0,8526	0,9296	0,6114
Львівська	0,5937	0,2622	0,8842	0,7324	0,6181
Дніпропетровська	0,3309	0,4391	0,7684	0,9437	0,6205
Житомирська	0,4998	0,3036	1	0,7465	0,6375
Чернівецька	0,5347	0,7566	0,6947	0,662	0,6620
Херсонська	0,3693	0,3375	1,2	0,8028	0,6774
Миколаївська	0,4415	0,5676	1,0316	0,9577	0,7496
Хмельницька	0,3781	0,4377	1,5789	0,9014	0,8240
Донецька	0,4741	0,6871	1,7158	0,6338	0,8777
Рівненська	0,3365	0,595	2,5895	0,9437	1,1162
Кіровоградська	0,2744	0,2564	4,4	0,6761	1,4017
Луганська	0,7439	0,8321	3,5474	0,7465	1,4675

Розраховано автором за [9]

Із врахуванням одержаних результатів за обома інтегральними індексами найбільш перспективними промисловими центрами України сьогодні є Запорізька та Харківська області, що володіють значним соціально-трудова, фінансово-інвестиційним та інноваційним потенціалом.

**Висновки.** Виявлена значна регіональна диференціація розвитку промислового потенціалу свідчить про недосконалість економічної політики держави. Концентрація промислового виробництва в окремих регіонах ставить під загрозу національну економічну безпеку, що підтверджують події останніх років (політична нестабільність та військова агресія на сході країни зумовили кризу в розвитку промислового потенціалу). Тому одержані результати проведеного комплексного оцінювання необхідно враховувати при формування загальнодержавної стратегії розвитку промислового потенціалу, яка повинна бути спрямована

на усунення асиметрії у регіональному розвитку. Цього можна досягнути шляхом формування інноваційних промислових кластерів, що дозволить вдосконалити структуру промислового потенціалу та змінити вектор розвитку із сировинного на інноваційний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кудріна О.Ю. Промисловий потенціал регіону: формування, оцінка та стратегія: монографія / О.Ю. Кудріна. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2014. – 456 с.
2. Качуріна Н.М. Науково-методичні засади розвитку промислового потенціалу регіону: автореф. дис...кан. екон. наук: спец. 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / Н.М. Качуріна; Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка. – Полтава, – 2011. – 20 с.
3. Григоруk П.М. Інтегральне оцінювання рівня та динаміки інноваційного потенціалу регіону / П.М. Григоруk, Н.А. Хрущ // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2016.– №3. – С. 109-129.
4. Драчук Ю.З. Порівняльний аналіз розвитку інноваційного потенціалу промисловості в регіонах України / Ю.З. Драчук, Н.В. Трушкіна // Вісник економічної науки України. – 2016.– №1. – С. 31-44.
5. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України : аналіт. доп. / О. В. Собкевич, А. І. Сухоруков, А. В. Шевченко [та ін.] ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2014. – 152 с.
6. Рябушка Л.Б. Інтегральне оцінювання соціально-економічного розвитку муніципалітетів країн-членів Європейського Союзу / Л.Б. Рябушка // Актуальні проблеми економіки. – 2014.– №9 (159). – С. 264-270.
7. Хаустова В.Є. Інтегральне оцінювання рівня життя населення регіонів України методом ентропії / В.Є. Хаустова, О.І. Омельченко // Актуальні проблеми економіки. – 2011.– №2 (116). – С. 137-146.
8. Мельник М.І. Формування бізнес-середовища України в умовах інституційних трансформацій: монографія / М.І. Мельник. – Львів: ІРД НАН України, 2012. – 568 с.
9. Відкрита статистична база Державної служби статистики України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).